

14 ta' Ottubru, 1987

Imħallfin: -

**S.T.O. Hugh Harding B.A., LL.D., F.S.A., F.R.Hist.S. -
President**

Onor. Carmelo Scicluna LL.D.

Onor. Carmelo A. Agius B.A., LL.D.

Joseph Rizzo *noe*

versus

Edward Ellul Sullivan *noe*

**Danni - Merkanzija - Polza ta' Kariku - Klawnsoli
Ezoneratorji - Oneru ta' Prova - Invertiment ta'**

Kawża għal danni f'merkanzija. Il-Qorti interpretat ukoll klawsola fil-polza ta' kariku. Gie ċċitat b'approvazzjoni orjentament tal-Qrati tagħna li rritenew illi mhux il-klawsoli kollha ta' eżoneru huma leċiti u ma jistgħu qatt ikunu leċiti sal-punt li bihom ikun hemm dik li tissejjah "assicurazione delle colpe proprie". Giet accettata wkoll bħala valida kondizzjoni fil-polza li invertiet il-prova fis-sens illi jkun imiss lir-riċevitur jipprova li l-merkanzija għatilha hsara tort tad-dolo jew culpa tal-kaptan.

Fil-mertu tal-provi l-Qorti ta' l-Appell ikkonfermat is-sentenza appellata li ċaħdet it-talbiet attriċi.

Il-Qorti: -

Rat l-att taċ-ċitazzjoni li bih l-atturi *nomine* wara li ppremettew li importaw 74,300 kilos ta' vierg tal-ħadid mal-vapur "Olkusz" li aġenti tiegħu huma l-konvenuti *nomine*; u peress illi meta dina l-merci waslet Malta fis-27 ta' Awissu, 1970 u giet skarikata minn fuq l-istess vapur bil-ħsara billi kienet mgħawġa; u billi minħabba din il-ħsara l-atturi sofrew danni konsiderevoli kif jiġi ppruvat ahajr waqt it-trattazzjoni tal-kawża; l-istess atturi *nomine* talbu li l-konvenut *nomine* għar-raġunijiet premissi jiġi ddikjarat responsabbli tad-danni sofferti mill-atturi *nomine* u konsegwentement ikkundannatu jhallas dak l-ammont li jiġi llikwidat jekk hemm bżonn b'opera ta' periti nominandi; bl-ispejjeż inklużi dawk ta' l-ittra ufficjali tat-22 ta' April, 1971;

Rat id-dikjarazzjoni u n-nota tax-xhieda ta' l-attur *nomine*;

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenut *nomine* li biha eċċepixxa:

"Illi l-eċċipjent ma hux responsabbli għall-ħsara li l-attur *nomine* jallega li għatlu fil-merkanzija tiegħu msemmija fiċ-

ċitazzjoni stanti li skond it-termini tal-“*Bill of Lading*” merkanzija tal-kwalità msemmija hija għar-riskju tar-riċevitur għal dak li għandu x’jaqsam ma’ “*handling, loading, stowing, discharging ecc*”;

Għalhekk id-domandi attriċi għandhom jiġu miċhuda bl-ispejjeż;

Salvi eċċezzonijiet oħra jekk ikun hemm bżonn;

Rat id-dikjarazzjoni u n-nota tax-xhieda tal-konvenut *nomine*;

Rat is-sentenza ta’ l-Onorabbli Qorti tal-Kummerċ tal-21 ta’ Ottubru, 1985 li biha prevja li laqgħet l-eċċezzjoni tal-konvenut *nomine*, ċaħdet it-talbiet ta’ l-atturi *nomine* bl-ispejjeż kontra tagħhom u dan kollu wara li kkunsidrat dan kollu li ġej u ċjoè:

Illi l-uniku xhud li ressaq l-attur *nomine* fuq il-kwistjoni tar-responsabbiltà tal-konvenut *nomine* għad-danni msemmija fl-att taċ-ċitazzjoni kien Frank Azzopardi. Xehed li fis-sena 1970 kien impjegat bħala *Purchasing Manager* mas-soċjetà u jiftakar li din importat partita *reindorced steel bars* li jintużaw fil-*concrete*. Il-merkanzija waslet Malta fuq il-vapur “*Olkusz*” u ra li fil-maġġoranza tagħha din kienet mgħawġa b’mod li ma tistax tintuża. Ċertu Kenneth Giddens ikkonstata l-ħsara fuq il-ħadid u pprepara l-prospett li hu esebit a fol. 12 u li minnu jidher li s-soċjetà attriċi kienet tippretendi s-somma ta’ Lm4929.05,0 bħala danni fl-*steel bars* in kwistjoni. Giddens però ma xehedx f’din il-kawża;

L-Uniku xhud ieħor fuq il-kwistjoni tar-responsabbiltà kien il-konvenut innifsu lil xehed a folio 59 et seq u 71 et seq tal-proċess. Jirriżulta minn din ix-xhieda “*inter alia*” li l-merkanzija kienet twila 12-il metru jew aktar u kienet stivata fil-*lower holds* tal-bastiment li kien iħottha bid-*derrick* tiegħu stess għal fuq il-braken. Il-merkanzija kienet f’kondizzjoni tajba qabel ma bdiet tinħatt milli seta’ jara hu. Aktarx li kienu intużaw żewġ *cranes* biex jgħabbuha fl-istivi u b’hekk il-vireg għaddew tajjeb mill-bokkport ta’ l-istivi. Fl-iskarikar tal-merkanzija ma setgħux jintużaw żewġ *cranes* għaliex il-bastiment ma kienx “*along side*” u dak iż-żmien ma kienx hemm *cranes* f’Malta addati għal dan ix-xogħol. Seta’ jintuża biss id-*derrick* tal-bastiment stess li għabba fuq il-braken. Il-konvenut xehed li waqt li l-ħadid kien qed jiġi skarikat tgħawweg ftiit hu u nieżel però ma kienx fil-kondizzjoni li aktar tard rah fuq il-moll xi ġimgħatejn wara meta l-ħadid kien mgħawweg sew. Żied jgħid li meta l-ħadid kien mgħolli bid-*derrick* tal-bastiment u qal li tgħawweg ried ifisser li l-ħadid laqgħat lill-bastiment, iżda il-ħadid ma sarax “*unusable*”. Huwa esebixxa diversi “*tally sheets*”, li fihom ma kienx hemm ebda rimarka dwar danni u spiċċa bid-deposizzjoni tiegħu billi qal li l-ħadid ġie mtella’ mill-istiva u skarikat mill-vapur għal fuq il-barkun bil-mod normali. Ma setax jiġi skarikat mod ieħor. Hu rrifera wkoll għall-klawsola 13b tal-polza tal-kariku li tgħid hekk:

“Single pieces or packages exceeding 3 tons gross weight or 12 metres in length: The extra expenses and the risk of handling, loading, stowing (e.g. bedding, clocking and lashing), restowing, transshipping, and discharging of such goods as well as the expenses of shifting the ship and of use of cranes etc., shall be for account of the merchant”;

Illi l-konvenut *nomine* ma ġiex kontradett meta xehed li l-hadid in kwistjoni kien twil tnax-il metru jew aktar – meta l-klawsola in kwistjoni saret applikabbli u r-riskju ta' l-iskarikar għadda minn fuq il-vapur għal fuq ir-riċevitur. Inoltre jirriżulta li l-merkanzija giet skarikata bil-mod normali tas-soltu u ma giet approvata l-ebda negligenza tal-vapur. Ta' min josserva hawn li biex il-merkanzija tnizzlet l-art minn fuq il-barkun kellu jintuża *crane* iehor fuq il-moll u ċertament il-vapur, apparti l-klawsola 13b fuq indikata, responsabbli għal merkanzija meta din tiskorri s-“*ships's rail*”. Fil-fatt jirriżulta li l-eżami tal-ħsara saret fuq il-moll u mhux fuq il-barkun;

Illi f'dawn iċ-ċirkostanzi hu ovvju li l-azzjoni attriċi ma tistax tirnexxi;

Ra a fol. 113 in-nota ta' l-appell ta' l-atturi *nomine* pprezentata fil-25 ta' Ottubru, 1985 u a fol. 115 sa 133 il-petizzjoni ta' l-appell tagħhom li biha talbu lil din il-Qorti tirrevoka s-sentenza appellata u tilqa' t-talbiet attriċi bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-konvenut *nomine* appellat;

Rat a fol. 126 ir-risposta tal-konvenut appellat li biha għar-raġunijiet fiha indikati talab li l-appell jiġi respint u s-sentenza appellata tiġi kkonfermata bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontra l-appellanti *nomine*;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Semgħet it-trattazzjoni;

Ikkunsidrat:

Illi bażikament l-appellant *nomine* qiegħed jikkontendi illi:

1) L-oneru tal-prova li l-*hsara de quo* mhux ir-responsabbiltà tal-vettur taqa' fuq il-vettur *una volta* l-merkanzija giet riċevuta abbord fi stat tajjeb;

2) Klawnsoli bħal dik bin-numru 13(b) fil-Polza ta' kariku in *dizamina* indipendentement mill-pretiża osoneru ma tilliberax lill-vettur mir-responsabbiltà għall-*hsara* li tigri fil-merkanzija mill-fatt volontarju jew kolpuż tal-kaptan;

3) Fit-termeni ta' l-art. 3(2) tal-*Hague Rules* "*the carrier, shall properly and carefully discharge the goods carried*" u fil-każ in *dizamina* jirrizulta li l-merkanzija tgħawġet darbtejn waqt l-iskarikar u *ċjoè* hi u tinhareg mill-istiva ħabtet ma' parti minnha u hi u titnizzel giet imqabdda min-nofs biss b'ganċ b' mod li bil-piż tagħha stess tgħawwġet;

Ikkunsidrat:

Illi qabel xejn din il-Qorti ser teżamina l-portata tal-paragrafu (b) tal-klawsola 13 tal-Polza tal-kariku għaliex evidentement din il-klawsola hija parti mill-kuntratt li jorbot lill-partijiet u ma tistax kif donnu ppretenda l-attur *nomine* tiġi skartata qisha ma teżistix;

B' din il-klawsola "*single pieces or packages exceeding 3 tons gross weight or 12 metres in length: The extra expenses and the risk of handling, loading, stowing (e.g. bedding, clocking and lashing) restowing, transshipping, and discharging of such goods as well as the expenses of shifting the ship and of use of cranes etc., shall be for account of the Merchant;*

Issa jinghad mill-ewwel minghajr il-htieġa ta' hafna dilungamenti illi kif inghad minn din il-Qorti fis-sentenza taghha tat-8 ta' Marzu, 1959 *in re* "Paul Camilleri *et noe* vs Paolo Mifsud *noe*" "id-dottrina in materja turi li mhux il-klawsoli kollha ta' ezoneru huma leċiti, u ma jistgħu qatt ikunu leċiti sal-punt li bihom ikun hemm dik li tissejjaħ "*assicurazione delle colpe proprie*". Kwindi l-kliem "*per loro conto, rischio e spese*" jiswew bhala ezoneru, imma mhux sal-punt li jeskludu il-htija tal-kaptan jew ta' l-impriża minnu inkarikata, u li għaliha hu responsabbli";

Issa l-attur jikkontendi illi għa la darba l-merkanzija in kwistjoni giet riċevuta abbord mill-kaptan f'kondizzjoni tajba u anki meta waslet Malta u kienet għadha fl-istiva kienet għadha bla ħsara jinkombi fuq il-vettur (f'dal-każ il-konvenut *nomine* in rappresentanza tiegħu) li jipprova l-ħsara ma għatx tort tiegħu;

Din il-Qorti però ma taqbilx ma' dan il-raġonament. Kif inghad il-klawsola 13(b) tal-Polza tal-Kariku ma tistax tiġi injorata u l-vinkolu taghha hu rikonoxxut fil-gurisprudenza taghna u għandha bhala effett li tinverti l-onertu tal-prova fis-sens li jkun imiss lir-riċevitur jipprova li l-merkanzija għatilha ħsara tort tad-dolo jew kolpa tal-kaptan. Każ simili għalkemm kien jinvolvi kwistjoni ta' skarikar ta' piż anqas minn dan indikat fil-polza f'każ ta' klawsola "*peso sconosciuto*", "*ignoro peso*", "*dice essere*" kien dak deċiż mill-Qorti tal-Kummerċ fit-13 ta' Mejju, 1958 *in re* Neg. Walter Bonello *noe* vs Kaptan Pietro Frangiaco *noe*" fejn gie deċiż l-istess u ċjoè li jkun hemm bhala effett li l-oneru tal-prova jiġi invertit u fil-fatt ma jistax ma jkunx hekk għax altrimenti x'sens hemm li jiġi stipulat li r-riskju jgħorru r-riċevitur;

Issa għal dawk li huma provi jingħad illi la l-attur *nomine* u anqas minn assumma l-atti floku ma xehdu fuq il-mertu u l-uniċi provi li għabu hija x-xieħda ta' Frank Azzopardi li xehed seba' snin wara li bdiet il-kawża li kien ra l-merkanzija (ma jgħidx meta u fejn għalkemm jidher li raha fuq il-moll) u li ra l-vireg mgħawġin b'mod skond hu li ma setgħetx tintuża. Dan ix-xhud però li ma jirriżultax li hu tekniku ppreżenta prospett tal-ħsara fil-vireg liema prospett gie ppreparat minn ċertu Kenneth Giddens li però la qatt iffirmah, la qatt ħalfu u anqas ma gie prodott bħala xhud. Dawn huma l-provi kollha ta' l-atturi *nomine* oltre l-polza tal-kariku li tinkludi d-dikjarazzjoni tal-kaptan li l-merkanzija *de quo* giet "*shipped on board in apparent good order and condition*";

Illi fil-fatt għalhekk, meħudin waħedhom, mill-provi ta' l-attur jirriżulta biss li dawn il-vireg ġew karikati fuq il-vapur fi stat tajjeb iżda meta rahom Frank Azzopardi hawn Malta fuq il-moll uħud minnhom skond hu kienu mgħawġin b'mod li ma kinux utilizzabbli;

Il-kumpliment tal-provi hu fornut mill-konvenut stess li kien preżenti *di persona* waqt l-iskarikar tal-merkanzija;

Il-konvenut appellat xehed li l-vireg in kwistjoni kienu stivati fil-"*lower holds*" u dawn kellhom jinħattu fuq il-braken peress li l-vapur kien in-naħa ta' Raż Ħanzir u għalhekk ma setax jintuża *crane* ieħor ħlief id-"*derrick*" tal-vapur. Id-"*derrick*" jiġi operat mill-"*Winchman*" u dan ikun wieħed mill-"*istevdores*". Il-konvenut spjega wkoll li kien hu li inkariga lill-"*istevdores*" għan-nom tal-bastiment u waqt l-iskarikar ikun hemm "*foreman*" ta' l-*Istevdores* abbord biex jara u jissorvelja l-merkanzija. Gie wkoll ippreċitat minnu illi fil-facilitajiet li kienu

jezistu fl-1970 fil-Port il-Kbir għa la darba l-vapur ma kienx “*along side*” l-iskarikar bil-fors kellu jsir bid-*derrick* tal-vapur;

Issa l-konvenut appellat spjega wkoll li flimkien mal-*hadid* ta’ l-atturi *nomine* kien hemm stivati u għew skarikati viereg ta’ haddiehor u hu ma setax ikun cert li dak li ra kien effettivament dak ta’ l-atturi. Din il-Qorti però hi tal-fehma li l-konvenut għamel din ir-riserva biex ma jkunx kategoriku għaliex mill-kumplament jidher li dak li qal li kkonstatata kien effettivament jirrigwarda l-vireg ta’ l-attur *nomine*;

Jigi osservat għalhekk illi *in breve* dak li kkonstata l-konvenut *nomine* fuq dawn il-vireg kien dan u cjoè:

- 1) Hu ra l-merkanzija qabel ma bdiet tinhatt u kienet f’kondizzjoni tajba milli seta’ jara hu (fol. 60);
- 2) Il-*hadid* in kwistjoni gie sbarkat minn fuq il-vapur għall-fuq il-barkun, imwassal l-art imbagħad mill-barkun imnizzel l-art permezz ta’ *crane* iehor (73/74);
- 3) Il-*hadid* in kwistjoni hu rah jigi mtella’ mill-istiva tal-vapur u jigi sbarkat permezz tad-*derrick* tal-vapur (fol. 73);
- 4) “Dan kien *hadid* twil u naturalment jitghawweg f’it hu u niezel, però ma kienx fil-kondizzjoni li aktar tard rajtu fl-art fuq il-moll”. Fuq il-moll hu rah xi gimghatejn wara li gie sbarkat u allura skond hu “kien mghawweg sew” (73);
- 5) Biex għew sbarkati dawn il-vireg intrabtu bicciet minnhom minn zewg bnadi minhabba t-tul tagħhom u oħrajn biex hargu mis-*ships’ hold* kienu marbutin minn banda wahda

biss;

6) Waqt li l-merkanzija kienet qed tinhatt minn goll-bokkaport li ma kinux wiesgħa tnax-il metru, din ħabtet miegħu u tgħawġet (fol. 60);

7) Aktar tard spjega però li meta qal li biex gie mgħolli bil-winch il-hadid tgħawweġ, ried ifisser “*intlaqat u mhux sar ingħawweġ, “unuseable”*” (fol. 74);

8) Fl-aħħar il-konvenut *nomine* zied jgħid li hu ma kienx prezenti l-hin kollu waqt l-iskarikar tal-merkanzija kollha li kellu l-vapur però pprezenta t-tally sheets relattivi għall-hadid kollu li gie skarikat dak in-nhar u fl-ebda każ ma gie rreġistrat li l-merkanzija sofriet xi dannu jew ħsara. Kieku niżel mgħawweġ kien ikun hemm rimarki f’dan is-sens fuq it-tally sheets;

Ikkunsidrat:

Illi tenut kont tal-provi kollha li ngħabu kif ukoll tal-fatt li r-responsabbiltà ta’ l-attur intemmet appena sar l-iskarikar fuq il-barkun, din il-Qorti tasal għall-konklużjoni, li assolutament ma teżisti ebda prova li t-tgħawwiġ estensiv li effettivament gie kkonstatat u li rrenda whud mill-vireg *de quo* “*unusable*” gie kkawżat waqt l-iskarikar ta’ l-istess mill-istiva sal-barkun jew li kien hemm traskuraġni jew *nonkuranza da parti* tal-kaptan jew l-aġent tiegħu fil-proċess kollu ta’ skarikar li għalih dahlu responsabbli. Anzi pjuttost mhux eskluż li l-ħsara setgħet saret fuq il-moll;

Fil-fatt din il-Qorti taqbel ma’ dik ta’ Prim’istanza li f’din il-kawża l-provi huma karenti ħafna u f’dawn iċ-ċirkostanzi l-

istess motivazzjonijiet tas-sentenza appellata huma inecċepibbli u għalhekk l-appell ser jiġi respint;

Għal dawn il-motivi tiddisponi mill-appell interpost mill-atturi *nomine* billi tiċhad l-istess u konsegwentement tikkonferma s-sentenza appellata. L-ispejjeż ta' dan l-appell ikunu a kariku ta' l-appellanti *nomine*.
